

HET ONDERZOEK VAN HET URNENVELD
"DE ROOSEN" TE NEERPELT IN 1961

ARCHAEOLOGIA BELGICA

Reeks overdrukken betreffende oudheidkundige opgravingen in België,
uitgegeven door het
Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Dienst voor Opgravingen
Jubelpark, 1
Brussel 4

Série de tirages-à-part relatifs aux fouilles archéologiques en Belgique,
éditée par l'
Institut royal du patrimoine artistique
Service des fouilles
1, Parc du Cinquantenaire
Bruxelles 4

ARCHAEOLOGIA BELGICA

65

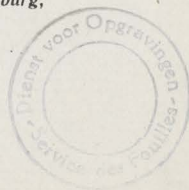
H. ROOSENS & G. BEEX

HET ONDERZOEK VAN HET URNENVELD "DE ROOSEN," TE NEERPÉLT IN 1961

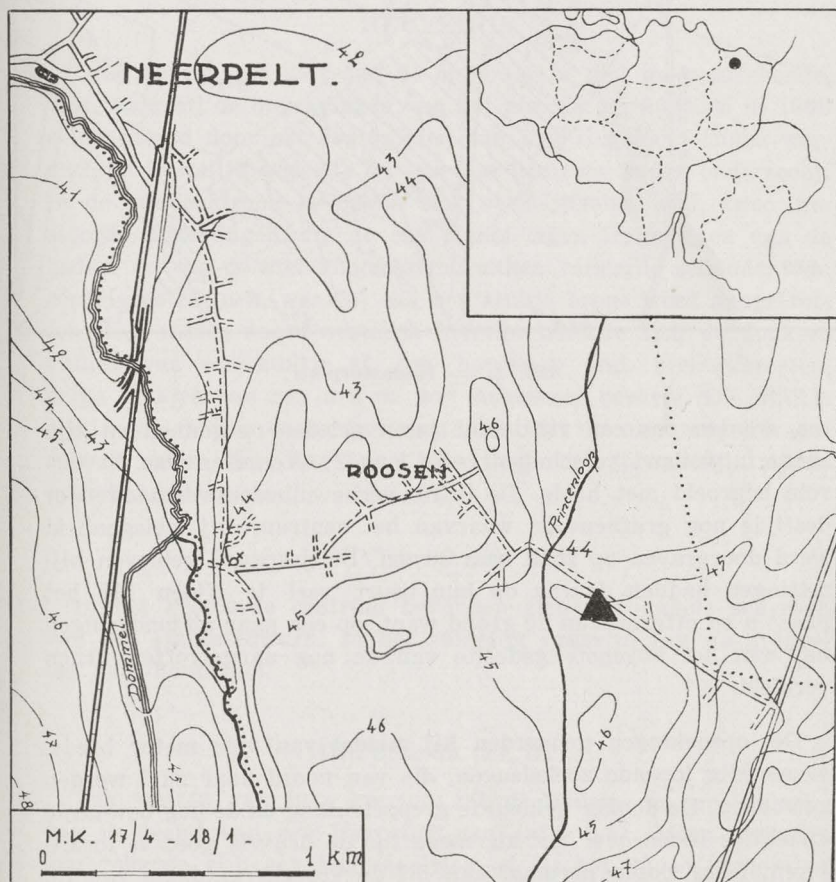
BRUSSEL

1962

Overdruk uit «HET OUDE LAND VAN LOON»,
Jaarboek van de Federatie der Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg,
JAARGANG XVII, 1962, bladz. 145 - 173.

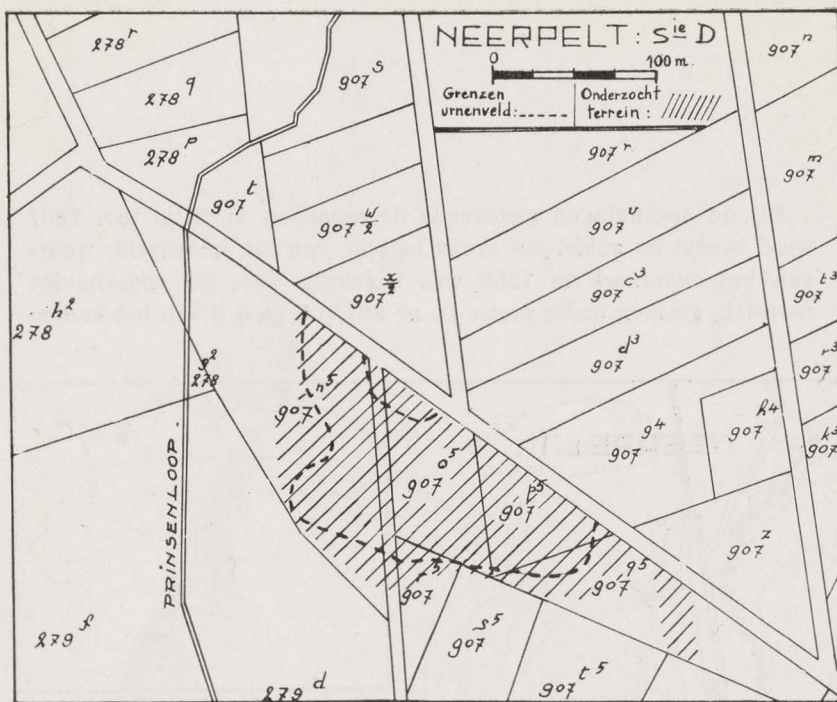

Bij de opgravingen gedurende de maanden april en mei 1961 werd overal de zuidelijke grens bereikt van het urnenveld, waarvan het onderzoek in 1959 was begonnen (1). De onderhavige percelen, gelegen onder sectie D, nr 907/p 5 en q 5 van het kadas-

Afb. 1. — Situatiekaart

(1) Het opgravingsverslag van 1959 verscheen in « Limburg » XXXIX, 1960, blz. 59-142 (= « Archaeologia Belgica » 48), dat van 1960 in « Het Oude Land van Loon » XVI, 1961, blz. 5-56 (= « Archaeologia Belgica » 58).

Afb. 2. — Kadasterplan

ter, werden pas een vijftiental jaren geleden ontgonnen en zijn thans in weiland herschapen (afb. 1 en 2). Voordien was dit terrein begroeid met heide. De lichte verhevenheden verraadden er destijds nog grafheuvels, waarvan het centrum bij gelegenheid werd doorgraven op zoek naar urnen. De gespaard gebleven bijzettingen hadden daarna op hun beurt veel te lijden bij het ploegen en effenen van de grond want, op een paar uitzonderingen na, was het bovenste gedeelte van de nog aangetroffen urnen vernield.

De opzoekingen gebeurden bij middel van vier meter brede, evenwijdig lopende zoeksleuven, die van noord naar zuid werden getrokken. De donker gekleurde greppelvulling en de nog bewaarde crematies lieten over het algemeen toe de heuvels goed te localiseren. Deze sloten normaal aan bij de vroeger ontdekte tumuli. Ook in dit gedeelte van het grafveld was tot op de rand van het oorspronkelijke ven begraven (Pl. I & II). Tussen de greppels door kwamen nog andere bodemverkleuringen te voorschijn. Op de karresporen na, die geen archeologische betekenis hebben, bieden

deze zwarte grondstroken en de richting waarin ze verlopen zekere perspectieven over de ligging van de bij het grafveld behorende nederzetting.

Aan het reeds vertrouwde beeld van dit urnenveld hebben de opgravingen van 1961 nog een belangrijk element toegevoegd, door de ontdekking van twee langgerekte dodenmonumenten, bekend onder de benaming « lange bedden ». Met dit alles is het aantal grafnummers tot 127 gestegen.

DE GRAFHEUVELS

HEUVEL 19

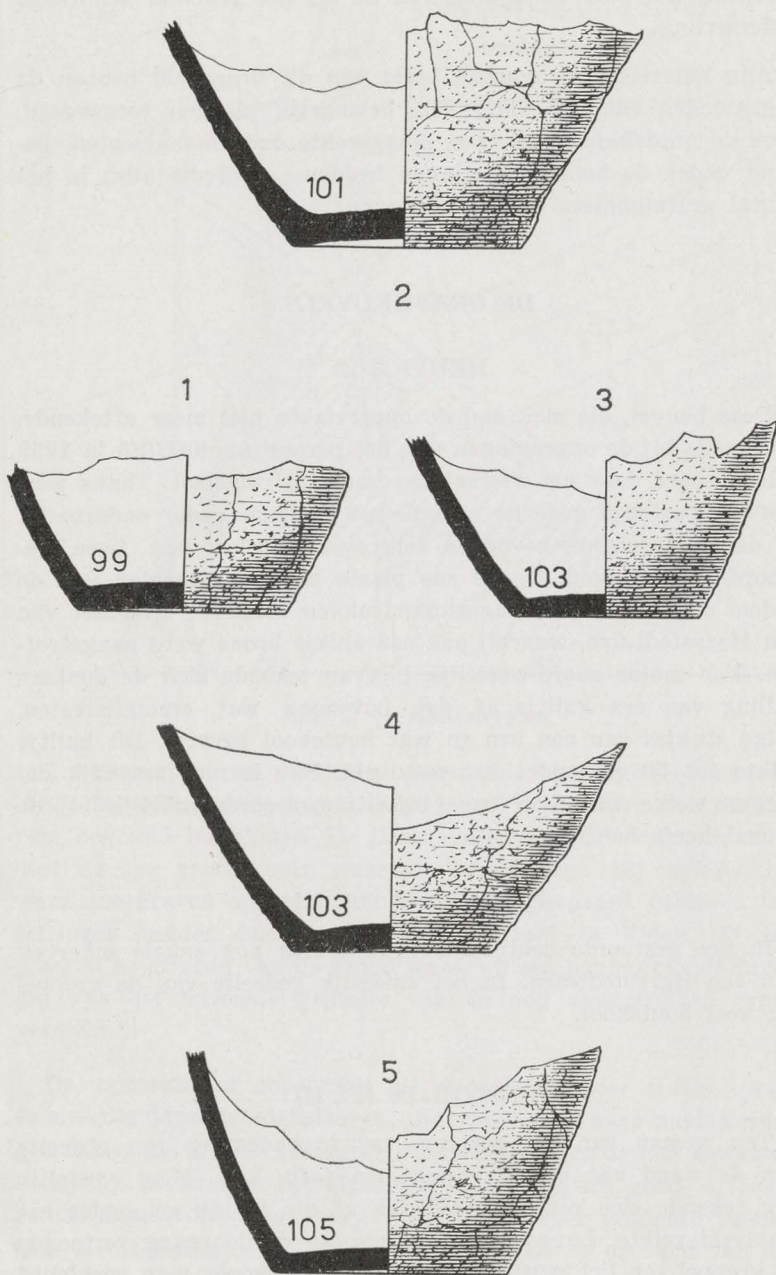
Deze heuvel, die zich aan de oppervlakte niet meer aftekende, was reeds bij de opgravingen van het perceel nr. 907/0/5 in 1959 gelocaliseerd door het oversnijden van zijn ringsloot. Thans werden het oostelijk gedeelte en ook het centrum nader onderzocht. In de middenstrook bevonden zich overblijfselen van twee gestoorde bijzettingen. Op de ene plaats lagen fragmenten van de bodem en van de met vingertopindrukken versierde schouder van een Harpstedt-urn, waarbij ook een stukje brons werd aangetroffen. Een meter noord-westelijk hiervan tekende zich de donkere vulling van een kuiltje af, dat bovenaan wat crematieresten, enige stukjes van een urn en wat houtskool bevatte. Dit kuiltje reikte tot 60 cm onder het maaiveld. Het is niet mogelijk om zeggen welke van deze twee bijzettingen oorspronkelijk bij de heuvel heeft behoord.

HEUVEL 98 (Pl. III).

In het gestoorde centrum bevonden zich nog enkele scherven van een Harpstedt-urn. In het zuidelijk gedeelte van de greppel lag veel houtskool.

HEUVEL 99 (Pl. III)

Ten westen van het centrum zat de bodem en een gedeelte van de wand van een Harpstedt-urn (afb. 3,1). Meer westelijk nog tekende zich een houtskoolvlek af die tot 80 cm onder het maaiveld reikte. Langs beide kanten van de doorgang vertoonde de greppel een lichte verdieping die als paalspoor mag verklaard worden. Op de crematieresten uit de urn was een vlekje bronsverkleuring te zien ; andere gegevens waren er niet uit af te leiden.

Afb. 3. — S.: $\frac{1}{4}$

HEUVEL 100 (Pl. IV).

In het gestoorde centrum lagen enkele geruwde scherven en een stukje van een effen rand. Het is niet zeker dat deze fragmenten tot een zelfde urn hebben behoord. Ook een stukje gesmolten brons werd er aangetroffen. De onderbreking in de greppel was met twee paaltjes gemarkeerd.

HEUVEL 101 (Pl. IV)

De bodem en een gedeelte van de wand van een Harpstedt-urn waren nog ter plaats (afb. 3,2). Crematieresten : vermoedelijk een man, niet ouder dan 18 jaar.

HEUVEL 102 (Pl.V)

Een weinig oostelijk van het centrum bevonden zich nog fragmenten van de sterk ingebogen bodem (diam. 8,1 cm) van een Harpstedt-urn. De onderbreking in de greppel was met twee paaltjes gemarkeerd.

HEUVEL 103 (Pl. V)

In de noordelijke helft van de heuvel stond nog het onderstuk van een Harpstedt-urn (afb. 3,3). In het westelijk gedeelte van de greppel lagen veel scherven van een Harpstedt-urn (afb. 3,4). In 1950 waren aldaar aan de oppervlakte fragmenten gevonden van een Harpstedt-urne, waarvan de schouderknik met vingerindrukken was versierd. Het ging er vermoedelijk om halsstukken van de thans ontdekte centrale urne. Crematie : vermoedelijk een vrouw, niet ouder dan 18 jaar.

HEUVEL 104 (Pl. VI)

Een grafmonument, behorend tot het type van de « lange bedden » tekende zich onder de bouwlaag nog duidelijk af. Het was aangegeven door een dubbele rij paalgaten, die een binnenruimte vormde van ongeveer 3,60 m breed bij een totale lengte van 36 m, en aan beide korte zijden door twee paalgaten was gesloten. Een donker gekleurde strook van ongeveer 60 cm breed liep er om heen, zodat de totale afmetingen van de grondsporen 38 bij 6 m bedroegen. Op vrij regelmatige afstanden, schommelend tussen 1,10 m en 2 m van kern tot kern, waren 54 paalgaten waarneembaar, zowel in plan als in doorsnede. Hun diepte onder het huidige oppervlak wisselde tussen 50 en 90 cm. Van het oorspronkelijk maaiveld was niets meer te ontwaren, maar het is best mogelijk dat het iets hoger lag dan thans. De omgaande strook, die, alhoewel nergens scherp begrensd, toch duidelijk was,

had het uitzicht van bevuurd zand dat door infiltratie was bezoe-
deld. In geen geval ging het hier om een gracht, zoals die rond
de grafheuvels was aangelegd, noch om een funderingssleuf ; als
wandconstructie kan ze dan ook niet geïnterpreteerd worden. Ze
reikte niet zo diep als de paalgaten, maar bleef gemiddeld 20 cm
hoger dan deze laatste. In het centraal gedeelte van de constructie
was een Harpstedt-urne met crematieresten in een kuultje bijge-
zet. Sommige botjes waren groen gekleurd, bewijzend dat met
het stoffelijk overschot, toebehorend aan een kind, ook bronzen
voorwerpen op de brandstapel waren terechtgekomen. Behalve de
verbrande beenderen bevatte de urne geen enkel voorwerp. Deze
centrale bijzetting lijkt wel het funeraire karakter van deze con-
structie te bepalen. Een excentrisch gelegen houtskoolvlek langs-
heen de noordelijke palenrij zal met de oorspronkelijke opvatting
van het geheel wel niets te maken gehad hebben. Deze vlek ver-
scheen reeds onmiddellijk onder de bouwlaag en overdekte nog
gedeeltelijk het vlakbij gelegen paalgat ; ze is dan ook jonger.

HEUVEL 105 (Pl. VII)

In het centrum stond nog het onderste gedeelte van een Harp-
stedt-urn (afb. 3,5).

HEUVEL 106 (Pl. VII)

In het gestoorde centrum lag alleen nog een fragment van een
licht gebogen rond bronzen staafje (lengte: 2,4 cm ; diam.: 0,3 cm)
(afb. 4,1). Langs de onderbreking in de greppel werd aan de
noordzijde het spoor van een paaltje waargenomen. Ook kwamen
uit de greppel twee lichtgebogen fragmenten van een bronzen
staafje ; het kleinste 1,1 cm lang met een diam. van 0,5 cm, het
grootste 3,2 cm lang met een diam. van ongeveer 0,6 cm (afb.
4,2).

HEUVEL 107

De greppel tekende zich onduidelijk af. In het gestoorde centrum
werden geen sporen van bijzetting meer aangetroffen.

HEUVEL 108

Het centrum was grotendeels vergraven. Sporen van een bijzet-
ting waren niet meer aanwezig.

HEUVEL 109 (Pl. VIII)

Het gestoorde centrum bevatte geen resten meer van de bijzet-
ting. De onderbreking in de greppel was duidelijk gemarkeerd met
twee paaltjes.

HEUVEL 110

Grafheuvel met zeer duidelijke en diepe greppel. In het gestoorde centrum waren geen sporen van een bijzetting meer voorhanden. In het westelijk gedeelte van de greppel lagen een paar scherfjes van een Harpstedt-urn.

HEUVEL 111 (Pl. IX)

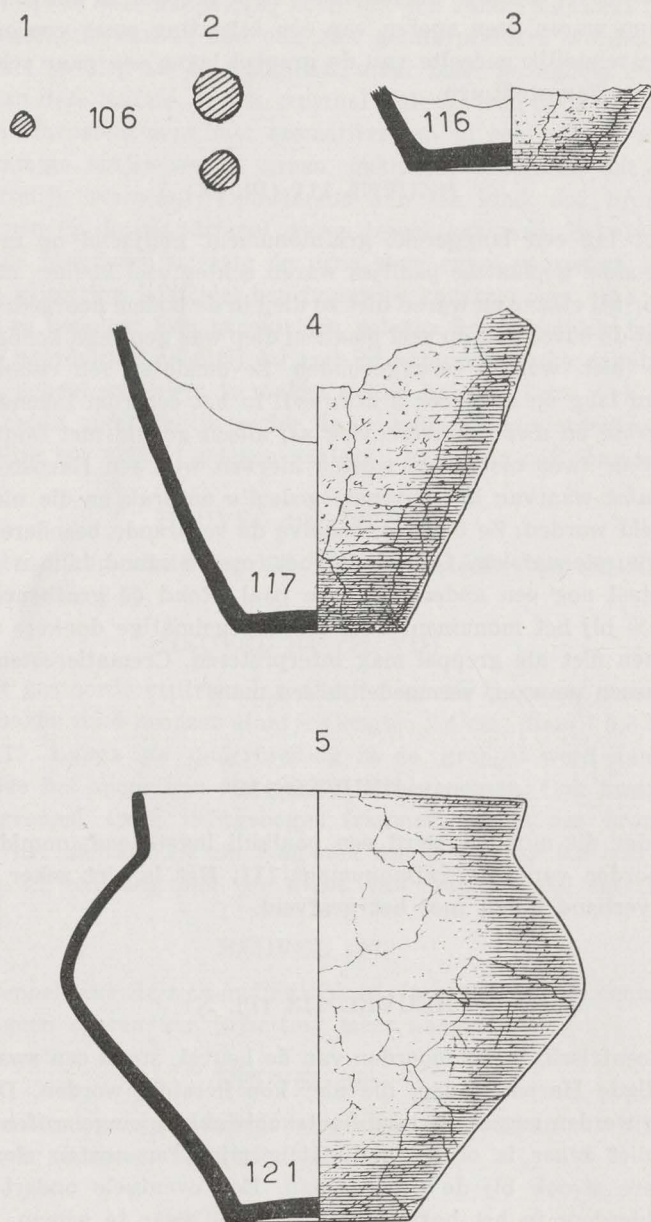
Hier lag een langgerekt grafmonument gelijkend op nr. 104. De rondom geplaatste paaltjes waren echter veel kleiner, stonden dichter bij elkaar en waren niet zo diep in de bodem doorgedrongen. Omdat de bovenlaag op veel plaatsen diep was geploegd konden vele ervan niet worden teruggevonden. Ze omsloten een ruimte van 25,5 m lang op ongeveer 3 m breed. In het centrum tekende zich een grote en diepe donkere vlek af, alleen gevuld met houtskool. Ongeveer twee meter ten westen hiervan was een Harpstedt-urn geplaatst waarvan het bovenste gedeelte ontbrak en die niet kon hersteld worden. Ze bevatte, behalve de verbrande beenderen, ook een vuursteenafslag. Geheel in het oosten stond binnen in het staketsel nog een andere, grotere paal. Rond de grafheuvel lag, evenals bij het monument 104, een onregelmatige donkere strook die men niet als greppel mag interpreteren. Crematieresten : een volwassen persoon, vermoedelijk een man.

HEUVEL 112

Onder dit nummer werd een paalkuil ingetekend, onmiddellijk te noorden van het grafmonument 111. Het is niet zeker of hij enig verband houdt met het grafveld.

HEUVEL 113 (Pl. X)

Excentrisch, in het noorden van de heuvel, stond een zwaar beschadigde Harpstedt-urn, die niet kon hersteld worden. Daarenboven werden nog een drietal houtskoolvlekken aangetroffen waarvan niet zeker is of zij gelijktijdig zijn. Ten oosten sloot een donkere strook bij de greppel aan. Een eventuele onderbreking was hierdoor in het horizontale vlak niet waar te nemen. Waarschijnlijk is het zelfs een geheel gesloten kringgreppel geweest, want bij de overlangse doorsnede langs de oostzijde bleek de greppelbodem regelmatig op hetzelfde niveau door te lopen.

Аfb. 4. — S. : 1-2 = 1/1 ; 3-5 = 1/4

HEUVEL 114 (Pl. X)

De kringgreppel raakte die van heuvel 113, maar het was niet uit te maken welke de oudste was. In het gestoorde centrum werden geen resten van een bijzetting gevonden. Wel waren er twee met houtskool gevulde donkere vlekken. De onderbreking in de greppel was zeer smal. Bovendien was hier het spoor van een paal te zien waarvan nog veel houtskoolresten aanwezig waren.

HEUVEL 115

Dit klein grafheuveltje had vooral aan de oostzijde een zeer onduidelijke kringgreppel. De juiste plaats van de onderbreking, als die er zou geweest zijn, kan niet worden bepaald.

HEUVEL 116 (Pl. XI)

Het onderste gedeelte van een Harpstedt-urn (afb. 4,3), met crematieresten toebehorend aan een kind, was nog ter plaats.

HEUVEL 117

Hier stond het onderstuk van een Harpstedt-urn (afb. 4,4), rond dewelke geen kringgreppel werd waargenomen. In de urne bevonden zich o.m. een paar kleine fragmenten van een zwarte organische stof, vermoedelijk leder. Crematieresten: een volwasen persoon, vermoedelijk een vrouw.

HEUVEL 118

De centraal geplaatste Harpstedt-urn, die niet kon hersteld worden, bevatte crematieresten van een persoon tussen 40-50 jaar, vermoedelijk een vrouw.

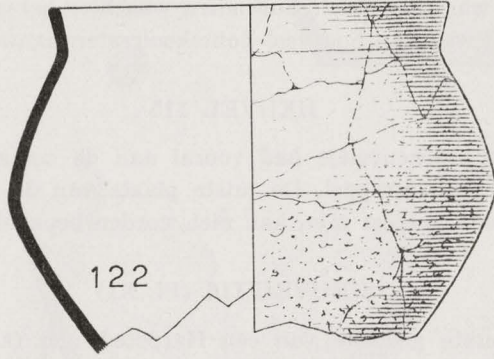
HEUVEL 119

De greppel rond deze heuvel was niet onderbroken. In het gestoorde centrum was geen spoor meer van de bijzetting. In het zuidelijk gedeelte van de greppel lag een stukje silexafslag.

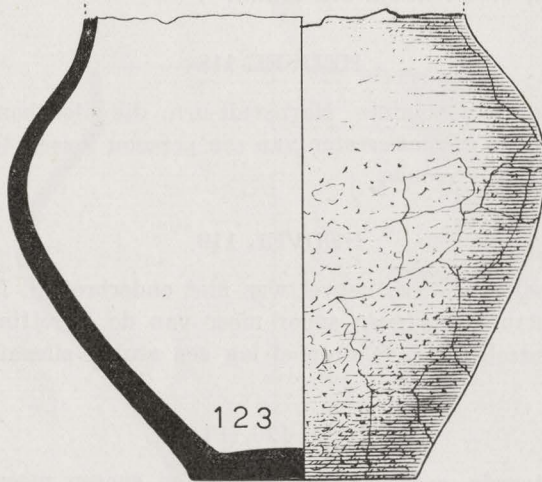
HEUVEL 120 (Pl. XI)

Het gestoorde centrum vertoonde geen sporen meer van een bijzetting. De kringgreppel viel gedeeltelijk samen met die van heuvel 123, maar hieruit kon niet afgeleid worden welk heuveltje het oudste was.

1

2

Afb. 5. — S. : $\frac{1}{4}$

HEUVEL 121 (Pl. XII)

In het centrum stond een zwaar beschadigde Harpstedt-urn die niet kon gerestaureerd worden en ongeveer twee meter ten noorden hiervan een volledige, gladwandige urn met scherpe buikknik (afb. 4,5). Het noord-oostelijk gedeelte van de heuvel was vernield door de aldaar lopende weg. Hierdoor kon niet uitgemaakt worden of de kringgreppel een onderbreking zou gehad hebben. Uit de crematieresten uit de Harpstedt-urne kon niets worden afgeleid. Deze uit de gladwandige urne behoorden toe aan een volwassen persoon, vermoedelijk een vrouw.

HEUVEL 122 (Pl. XII)

In het centrum lagen scherven van een gladwandige zwarte urn, waarvan alleen het bovenste gedeelte in tekening kon gerestaureerd worden (afb. 5,1). Rond de urn werden de sporen van drie paaltjes opgemerkt.

HEUVEL 123 (Pl. XI)

Excentrisch stond een gladwandige urn met bolvormig buikprofiel; de rand was vernield (afb. 5,2). Een doorgang heeft de kringgreppel waarschijnlijk niet gehad, tenzij deze in het noord-oosten gelegen was, waar een recente instorting de waarneming onmogelijk maakte. Uit de greppel kwam nog een scherfje van een niet nader te bepalen urne. Crematieresten: waarschijnlijk een vrouw, tussen 25-30 jaar.

HEUVEL 124 (Pl. XIII)

Deze heuvel had een andere structuur dan de overige. Hij was zeer diep afgegraven, zelfs tot beneden het oud oppervlak. Van de kringgreppelvulling die niet onderbroken was, bleef slechts een zeer smalle band over. Daarbuiten vertoonde zich een licht gekleurde zandstrook en daarvóór nog een onregelmatige donkere zone. De lichte strook was het restant van een kleine opgeworpen wal, die buiten de kringgreppel rond de grafheuvel had gelopen. De heuvel behoorde dus tot het type der ringwalheuvelds, zoals die beter uit de vroege bronstijd zijn bekend. In het centrum werden geen sporen van bijzetting meer aangetroffen; mogelijk is deze bij de egalisering van de heuvel verdwenen, tenzij de urn iets meer naar het noord-oosten zou gestaan hebben waar nu een grote storing was veroorzaakt. Ook tekenden zich een drietal houtskoolconcentraties af, waartussen silexafslagen. Deze vlekken zijn waarschijnlijk mesolithisch en dus lang voor het urnenveld ontstaan.

HEUVEL 125 (Pl. XIV)

Nagenoeg in het centrum lagen scherven van een Harpstedt-urn. Aan weerszijde van de toegang waren duidelijk de sporen van paaltjes zichtbaar.

HEUVEL 126 (Pl. XIV)

Elk spoor van bijzetting was in het gestoord centrum verdwenen. De toegang in de greppel was met twee paaltjes gemarkeerd.

HEUVEL 127 (Pl. XV)

Het gestoord centrum vertoonde geen sporen van een bijzetting meer. Wel werden scherven van een urn in het zuidelijk gedeelte van de greppel gevonden. De scherven deden denken aan een Harpstedt-urn maar deze had in elk geval geen kartelrand. Langs beide zijden van de doorgang was in de greppel een zwarte verkleuring zichtbaar, die ongetwijfeld op palen duidde.

Overige bodemsporen

Een groot aantal karresporen, met zeer gevarieerde spoorbreedte en misschien in vele eeuwen ontstaan, lagen nog over het gehele grafveld verspreid, meestal zorgvuldig de grotere, vroeger zichtbare grafheuvels vermijdend. Alle sporen liepen parallel met de tegenwoordige zandbaan. In vroeger jaren, toen alles nog heide was, heeft men kennelijk dikwijls « het spoor verzet », zoals de uitdrukking hiervoor luidde. Vooral in natte perioden en bij dooi werden de sporen zo diep dat men elders drogere en vastere plaatsen ging zoeken. De karresporen zijn afkomstig zowel van hondekarren, de gewone Kempische aardkarren, als de Luikse handelskarren met hun grote spoorbreedte. De ouderdom van deze sporen is moeilijk te bepalen.

Besluit

De grafheuvels lagen op deze in 1961 onderzochte strook tamelijk los verspreid. Slechts in een paar gevallen, de nrs. 113 en 114, evenals 120 en 123, raakten de greppels elkaar. Meestal was er een doorgang in uitgespaard die, onder voorbehoud van de gewone schommelingen, naar het oosten was gericht. Herhaaldelijk werden langs deze onderbreking ook paalsporen opgemerkt. Bij heuvel 114 tekende een paalgat zich in het midden van de toegang af. Rond enkele heuvels, de nrs. 113, 119, 123, 124 en vermoedelijk

ook 115, was de ringsloot niet onderbroken. De doormeter van de greppels schommelde zowat tussen 4 en 11 m.

Overall waar het centrum niet was gestoord kwamen bijzettingen te voorschijn. Slechts eenmaal, en dan nog bij meest noordelijke bijzetting, in heuvel 19, waren de crematieresten in een kuiltje zonder urne neergezet. Meestal ging het er om Harpstedt-urnen. Gladwandige urnen van het Neerpelt-type stonden slechts in heuvel 121 — de meest noordelijke van de twee bijzettingen — en in heuvel 122 ; ook nr. 123 had een eerder gladde wand, maar een bolvormig profiel. Zoals reeds vroeger vastgesteld, lagen urnscherpen meermaals in de vulling van de greppels. Behalve de crematieresten bevatten de urnen ook wel eens een stukje brons (nrs. 19, 100 en 106) of vertoonden de verbrande beenderen een vlekje bronsverkleuring (nrs. 99 en 104). Uit de greppel van nr. 106 kwamen eveneens een paar fragmenten van een licht gebogen bronzen staafje te voorschijn.

Als afwijking op de algemene regel, waar slechts één bijzetting soms tamelijk excentrisch was geplaatst, bevatten de heuvels 19 en 121 er twee. Eenmaal werd een urne, nr. 117, zonder enig spoor van greppel aangetroffen. Deze uit heuvel 122 was met drie paalgaten omgeven. De betekenis van de talrijke houtskoolvlekken, zowel binnen- als buiten greppelverband, is niet duidelijk.

Nieuwe verschijnselen in het algemeen beeld van het urnenveld zijn de ringwalheuvel 124 en de twee langgerekte monumenten, 104 en 111. De ringwalheuvel was enkel te herkennen aan de verkleuring van de grondsporen. Hij is een ongewoon element in een urnenveld en roept herinneringen op aan de vroege- en midden-Bronstijd. De twee langgerekte, door paalgaten afgebakende grafmonumenten daarentegen komen geregeld voor in de vroege urnenveldentijd. Toch was het de eerste maal dat ze in België worden waargenomen. In Nederland zijn ze vooral bekend in het noorden, maar ook in het zuiden bestonden ze (2). Nochtans waren ze daar met een duidelijke greppel omgeven, terwijl hier slechts een ondiepe en onregelmatige strook er omheen liep. Het feit dat in beide gevallen de urn met crematieresten, in nr. 104 toebehorend aan een kind, in nr 111 vermoedelijk van een man, werden aangetroffen, beklemtoont het funerair karakter van deze uitzonderlijk voorkomende en groots opgevatte monumenten. Als een gesloten en over-

(2) Grafmonument 104 werd reeds afzonderlijk gepubliceerd in «Helinium» I, 1961, blz. 135-137, waar vergelijkingsmateriaal is aangehaald.

dekte ruimte kan men ze bezwaarlijk verklaren. Alleen naar de uiterlijke vorm zijn ze een late reminiscentie aan de ganggraven van de hunnebeddencultuur.

In de chronologische ontwikkeling staan we hier ongetwijfeld voor een oudere fase van het urnenveld. De « lange bedden », de enkele volledig gesloten greppels en wellicht ook het zeldzaam optreden van de gladwandige urne van het Neerpelt-type pleiten voor deze zienswijze. Duidelijk is nu ook het beeld van de aaneengesloten groep heuvels in het zuidelijk gedeelte van het grafveld over gans de lengte bij de rand van het ven (Pl. I). Een donkere strook, die ook in 1959 en 1960 te zien was, begrenste deze groep op haar noordelijke flank en had zelfs een vertakking tussen de heuvels 122, 123 en 120. Ook ten zuiden van het grafmonument 104 liep een dergelijke strook in westelijke richting. Waarschijnlijk heeft deze zich bij heuvel 20 en vervolgens bij heuvel 45 weer vertakt, zoals de vrijgebleven ruimte tussen de greppels doet vermoeden. Het ging er ongetwijfeld om een pad dat van uit het oosten in westelijke richting tussen de heuvels doordrong en de toegang vormde tot het grafveld. Hierin een aanwijzing te zien dat de nederzetting zich oostelijk van de necropool bevond, is een aanvaardbare veronderstelling.

DE CREMATIERESTEN

Dr. med. P. JANSSENS

Heuvel 19 — Een dertigtal kleine fragmenten, die geen verdere diagnose mogelijk maken.

Heuvel 99 — 100 g beenderresten waaronder het grootste fragment 46 mm meet. Het zijn hoofdzakelijk fragmenten van het bekken en van wervels ; ook enkele stukjes van lange beenderen en van ribben. Op een der stukjes was een spoortje bronsverkleuring. Deze resten laten geen verdere diagnose toe.

Heuvel 101 — De totale hoeveelheid beenderresten bedraagt 360 g ; het grootste fragment meet 49 mm. Ze bestaan in hoofdzaak uit delen van zwaargebouwde diaphysen, waaronder een humeruskop zonder groeischijf en een deel van het rotsbeen. Bij de schedelbeenderen zijn delen van de parietalia, waarvan de sutuur ter hoogte van het bregma volledig open staat. Resten van een groeischijf van een niet nader te bepalen been werden op een fragment vastgesteld. Het gaat hier vermoedelijk om een individu dat ten hoogste 18 jaar oud was en waarschijnlijk tot het mannelijk geslacht behoorde.

Heuvel 103 — Onder een totale hoeveelheid van 120 g beenderresten is het grootste fragment 54 mm lang. De platte schedelbeenderen hebben volledig open naden. De diaphysaire stukken zijn dun. De kop van een humerus vertoont een laatste restje van een groeischijf. Het betreft hier vermoedelijk een vrouw van ten hoogste 18 jaar.

Grafmonument 104 — 80 g kleine fragmenten waaronder het grootste stuk amper 43 mm meet. Het zijn hoofdzakelijk resten van kleine diaphysen, die toebehoord hebben aan een kind.

Grafmonument 111 — 70 g beenderresten met een grootste fragment van 41 mm. Karakteristiek is een stuk dik achterhoofdsbeen, voorzien van stevige spieraanhechtingen. Verder vielen enkele delen van forsige diaphysen op. Waarschijnlijk geldt het hier een volwassen man, zonder dat een maximale leeftijd kon vastgesteld worden.

Heuvel 116 — Slechts enkele fragmenten zijn voorhanden waaronder een deel van een epiphyse, waarschijnlijk van een tibia, met volledig open groeischijf. Het geldt hier de resten van een kind.

Heuvel 117 — 245 g weinig karakteristieke beenderresten waaronder het grootste fragment 56 mm meet. Het zijn voornamelijk delen van dunne diaphysen. De dunne schedelstukken vertonen geen naden. Fragmenten van gewrichtskoppen hebben geen groeischijf. Waarschijnlijk geldt het hier een volwassen vrouw, waarvoor echter geen maximale leeftijd kon bepaald worden.

Heuvel 118 — 275 beenderresten waaronder een grootste fragment van 57 mm. Bij een deel van het achterhoofdsbeen was de naad vergroeid ter hoogte van de tabula interna; hij is echter behouden ter hoogte van het mastoïd van het rechter slaapbeen. Waarschijnlijk gaat het hier om een vrouw, vermoedelijk tussen 40 en 50 jaar.

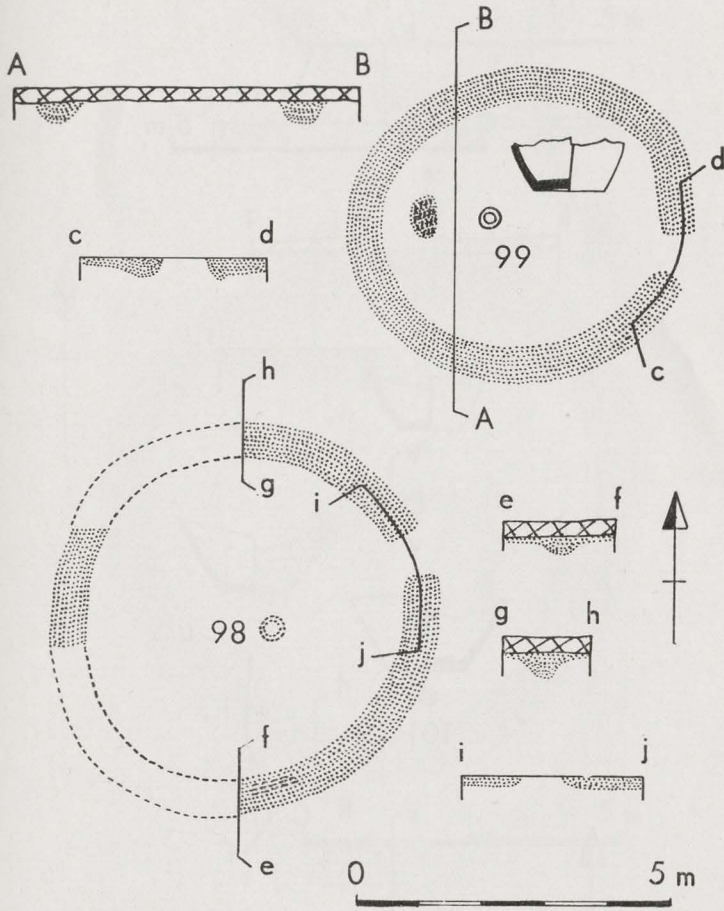
Heuvel 121 — De gladwandige urn bevatte 570 g beenderen, waarvan het grootste fragment 73 mm meet. Er zijn vele stukken van wervellichamen die geen spoor van arthrose bezitten. Verder nog een kop van een femur, een radiuskopje en een dens epistrophi. Al deze beenderen zijn vergroeid. Een fragment van de maxilla met de oogrand vertoont een graciele, fijne bouw. De stukken van

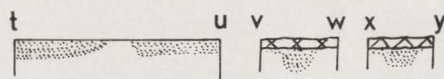
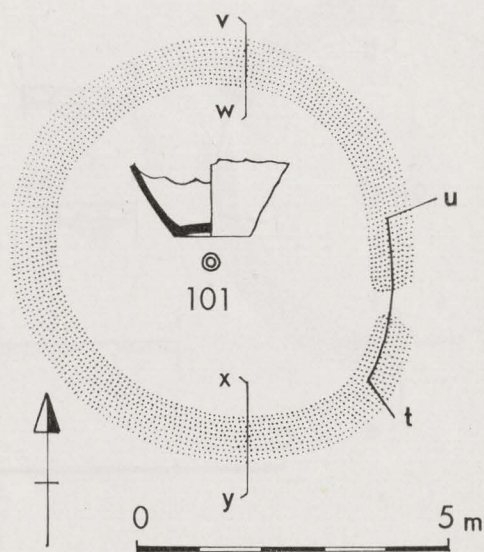
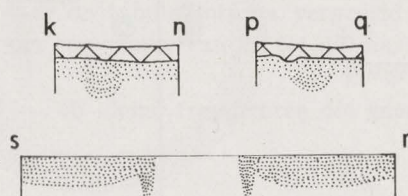
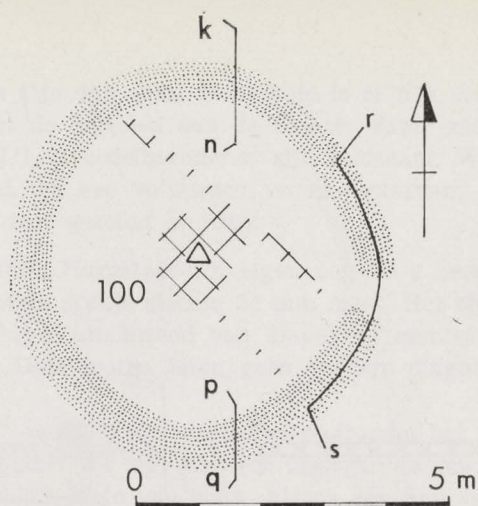
de diaphysen zijn dun. Van de maxilla is er nog een deel van de tandboog met de alveolen aan de rechter kant, gaande van P/1 tot en met I/1. Schedelbeenderen zijn zeldzaam. Wij menen dat het hier gaat om een volwassen vrouw, waarvan de maximale leeftijd niet kan geschat worden.

In de centrale Harpstedt-urn lagen nog 70 g beenderen, waarvan het grootste stukje slechts 24 mm meet. Het zijn zeer kleine fragmenten bijna uitsluitend van diaphysen met een enkel schedelfragment. Deze resten laten geen verdere diagnose toe.

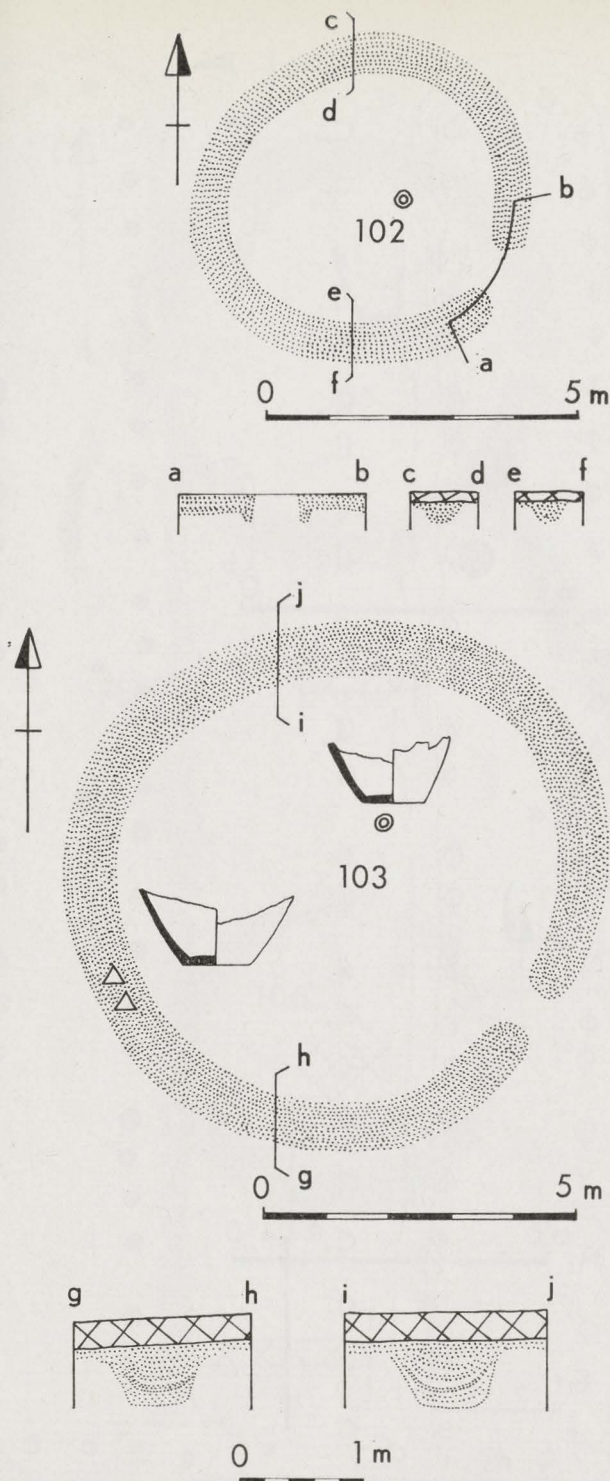
Heuvel 123 — 250 g beenderresten waaronder het grootste fragment 86 mm meet. Er zijn o.m. een deel van de gewrichtspan van een schouderblad, klein van bouw, alsook een deel van een femurcondylus. De platte schedelbeenderen vertonen open naden, waarvan hier en daar de tabula interna vergroeid is. Waarschijnlijk gaat het hier om een vrouw van 25 tot 30 jaar.

Heuvel 125 — 45 kleine fragmenten die geen verdere diagnose toelaten.

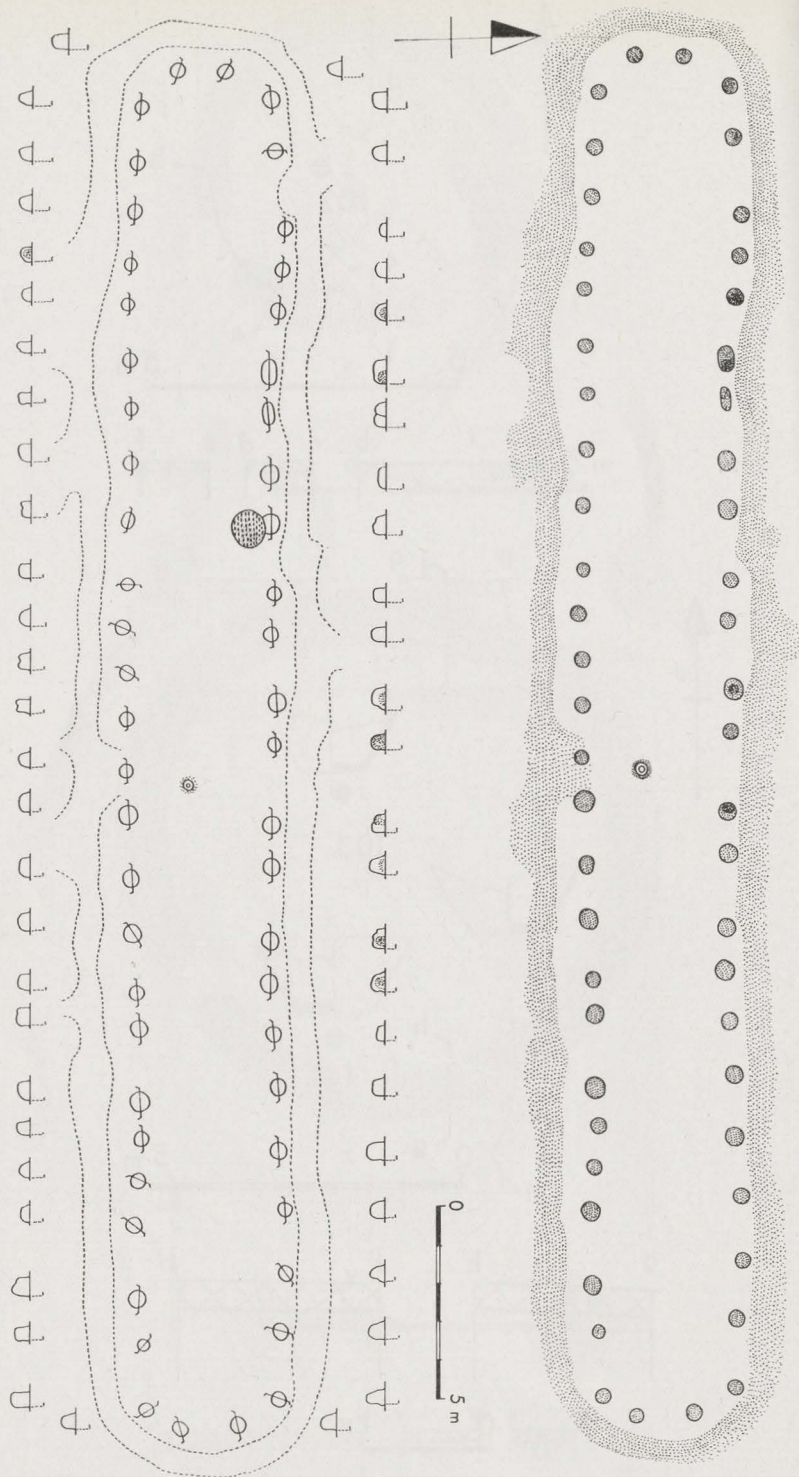

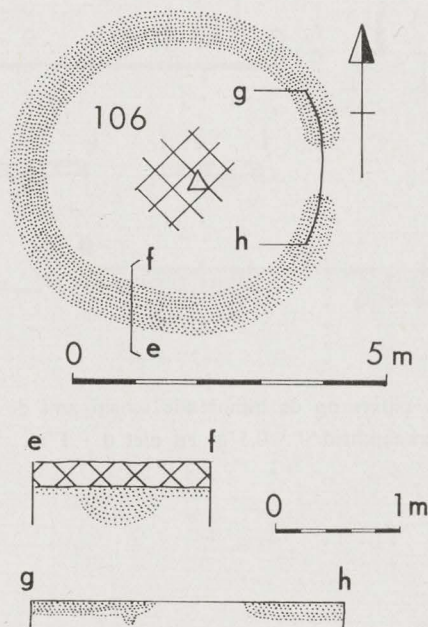
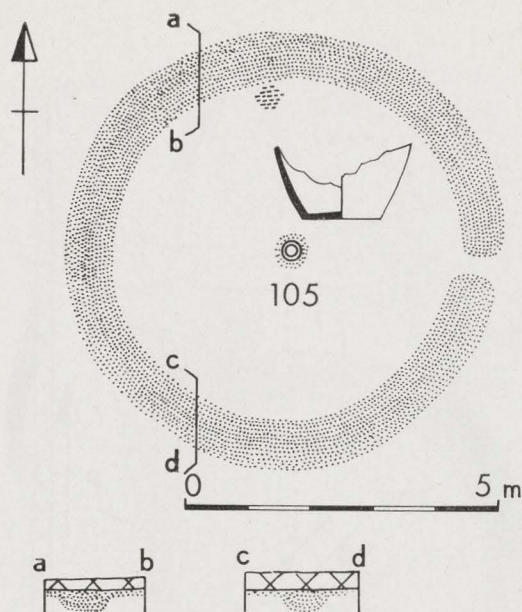
Addendum : De doorsnede s-r van heuvel 100 dient gelezen met een bijhorende schaal van 0-0,5 m.

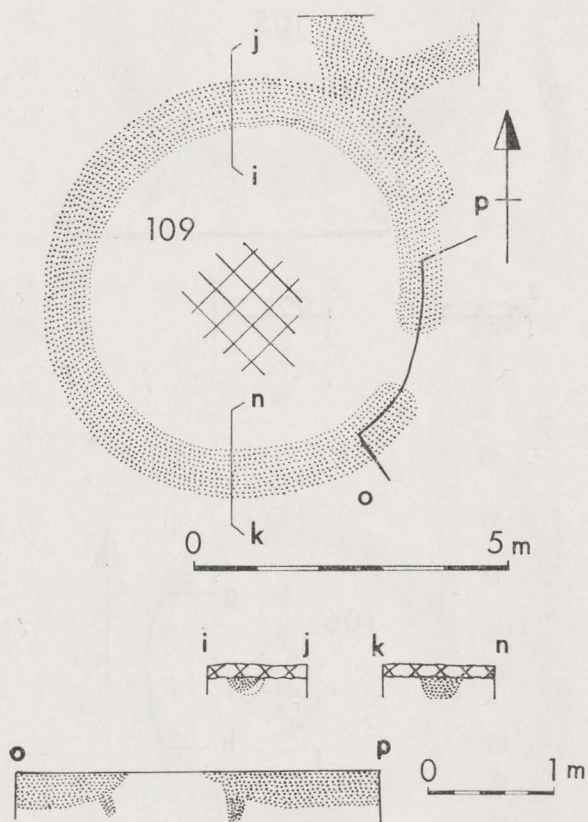

Erratum : De cijfers op de bijhorende schaal van de doorsneden g-h en i-j van heuvel 103 zijn in werkelijkheid 0-0,5 m en niet 0-1 m.

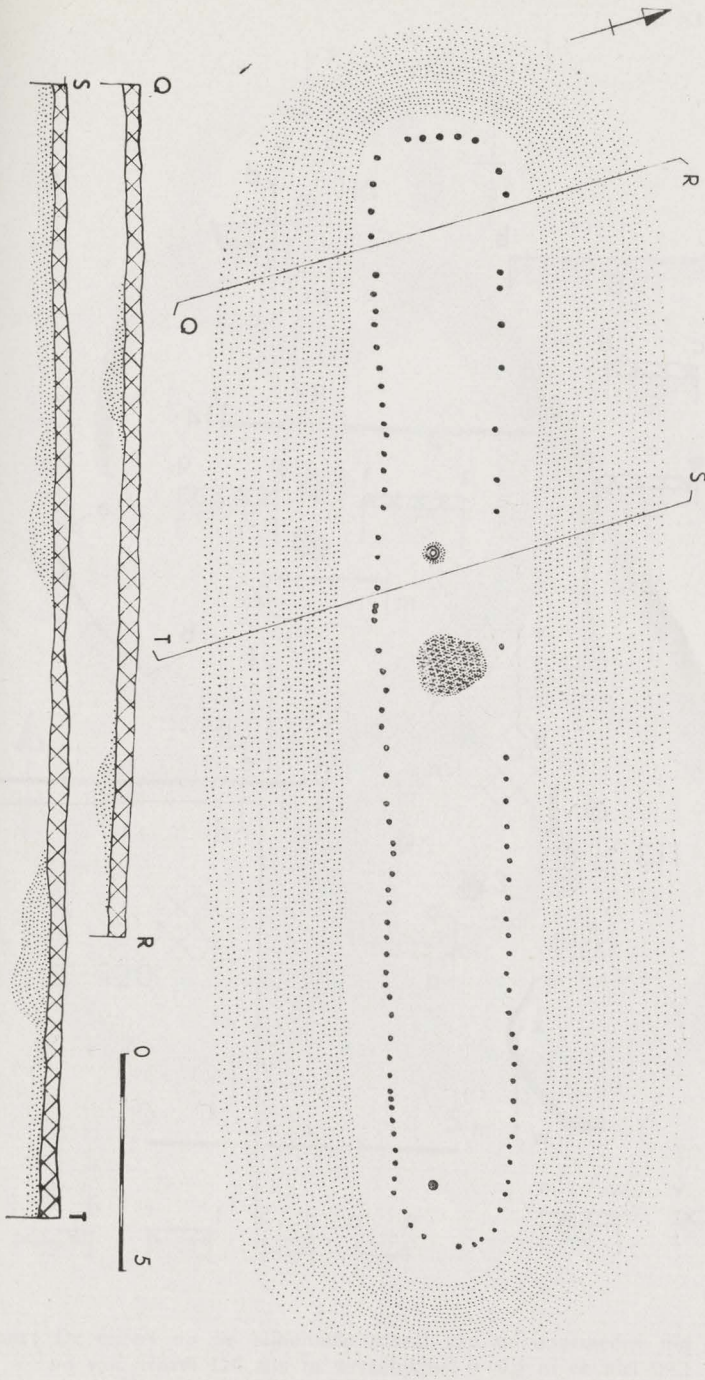

GRAFMONUMENT 104

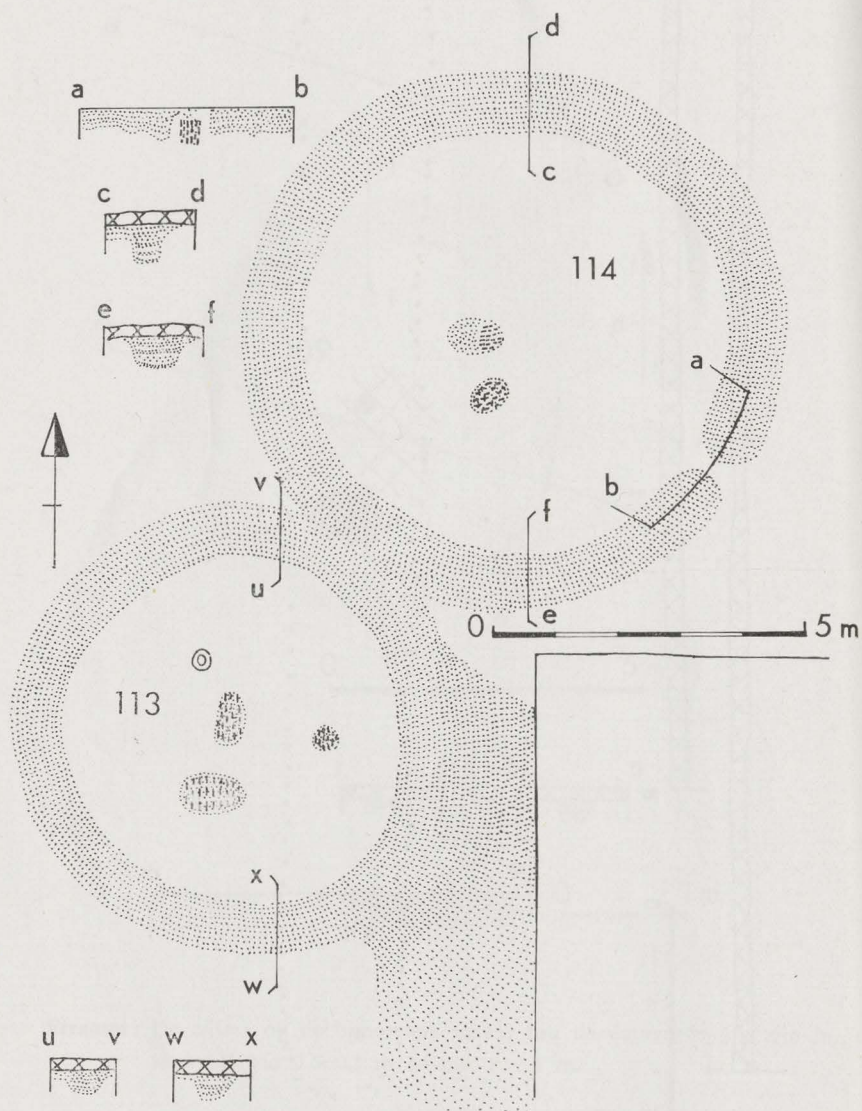

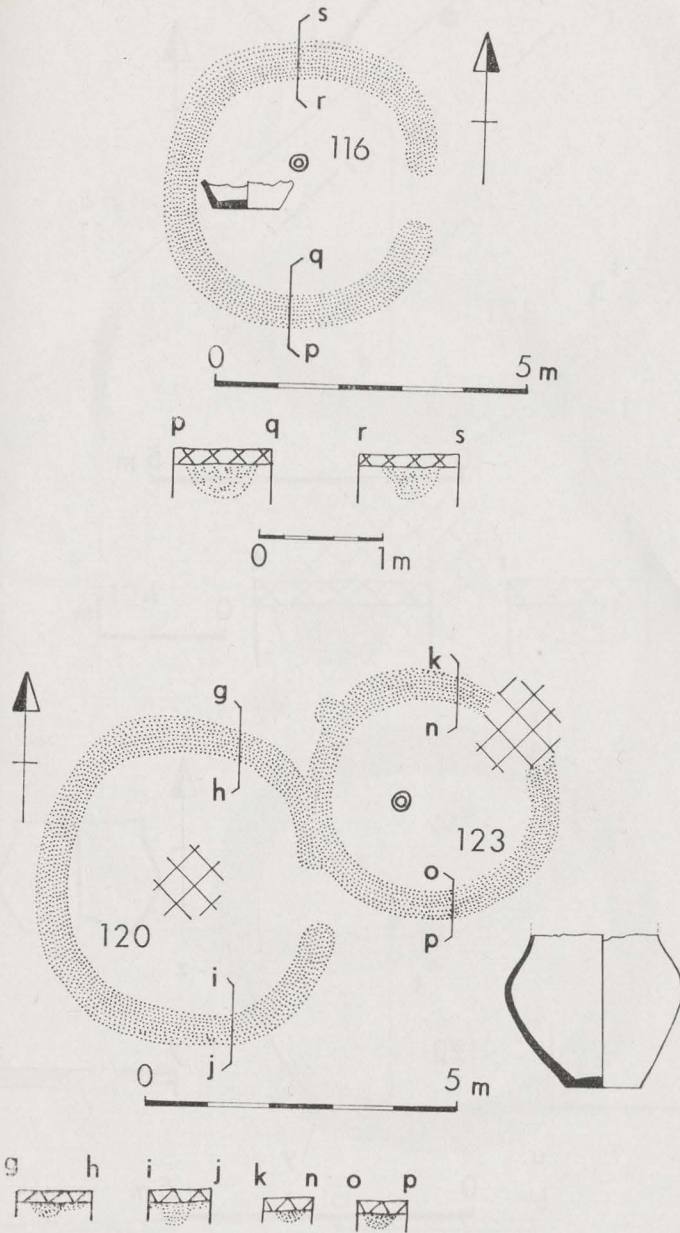

Erratum : De cijfers op de bijhorende schaal zou de doorsnede o-p zijn in werkelijkheid 0 - 0,5 m en niet 0 - 1 m.

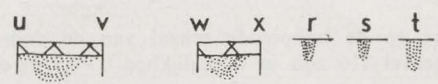
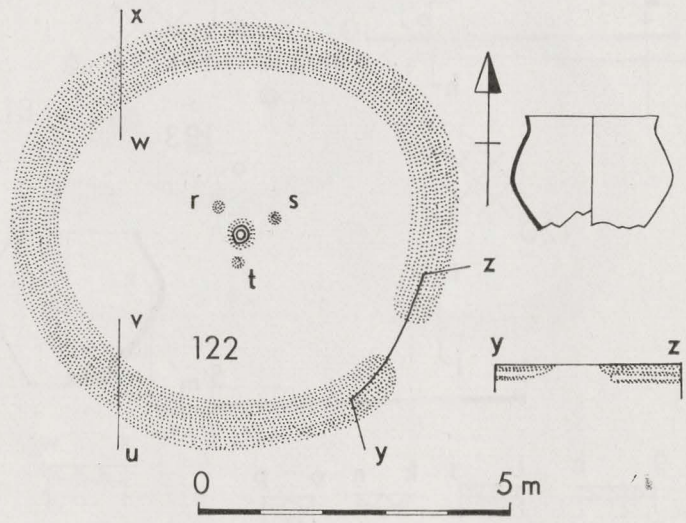
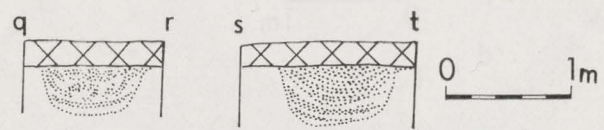
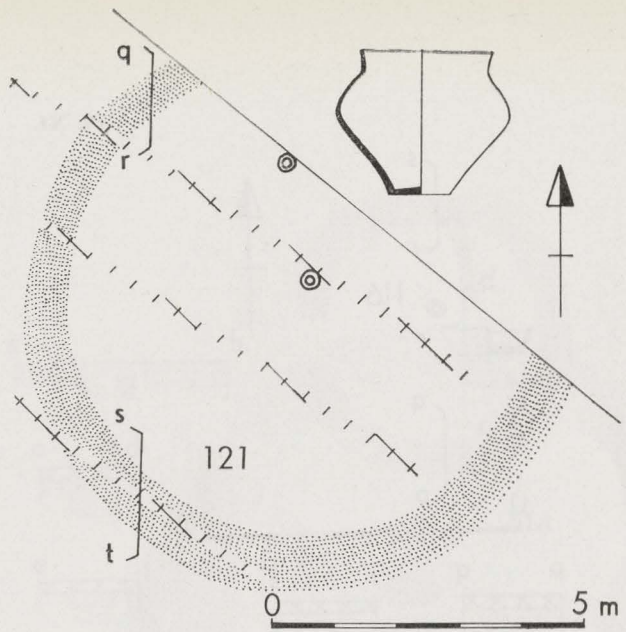

GRAFMONUMENT 111

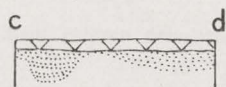
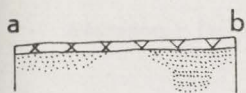
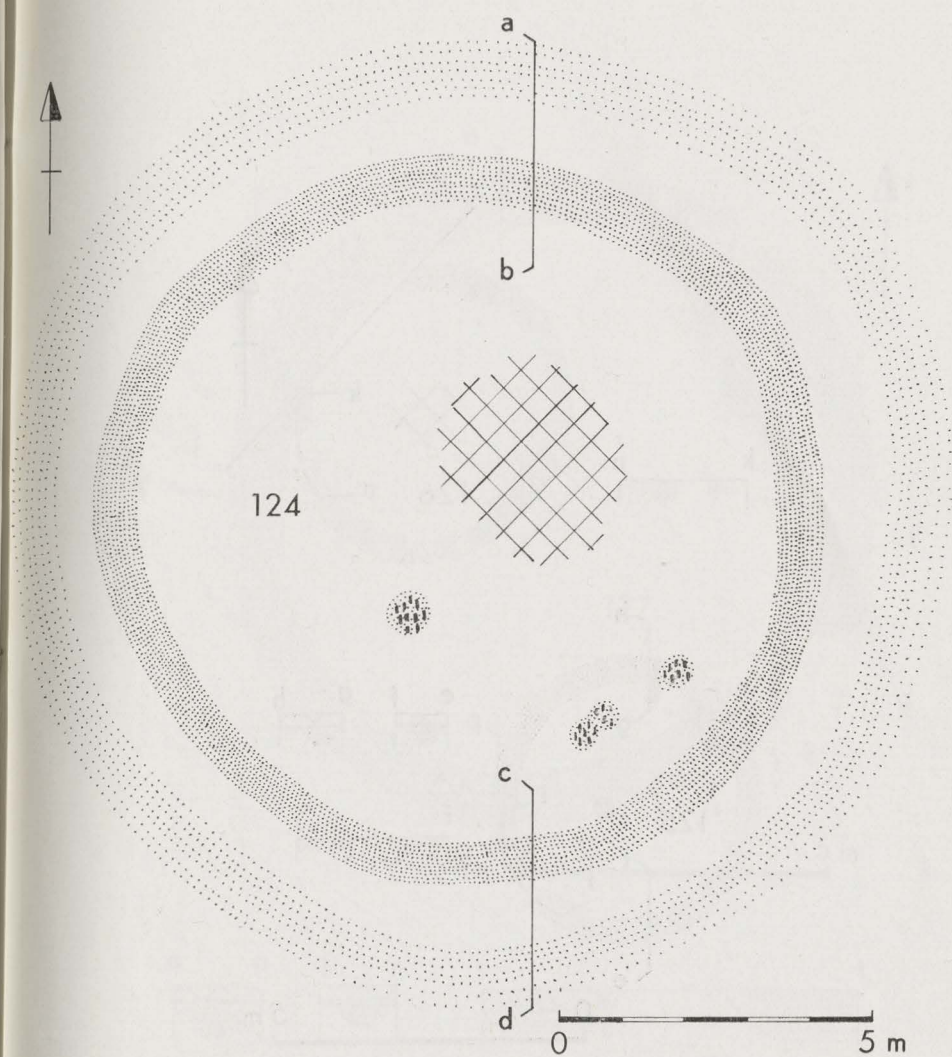

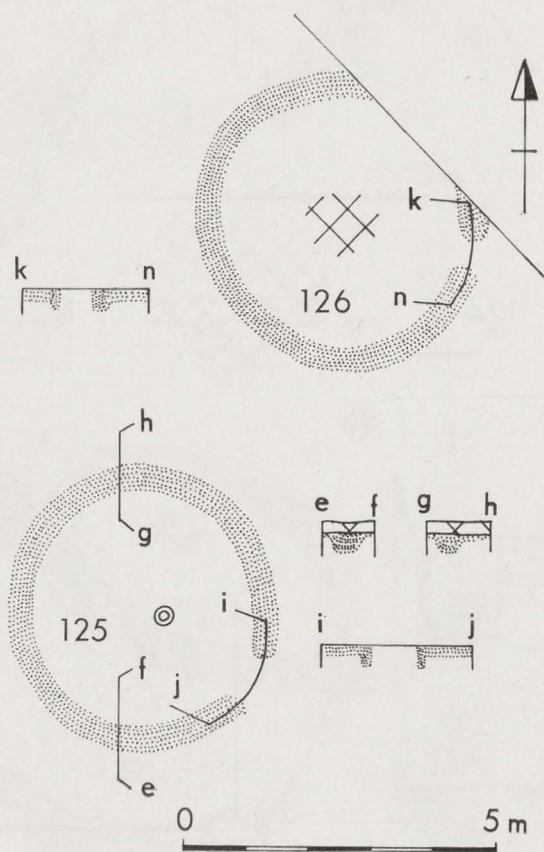

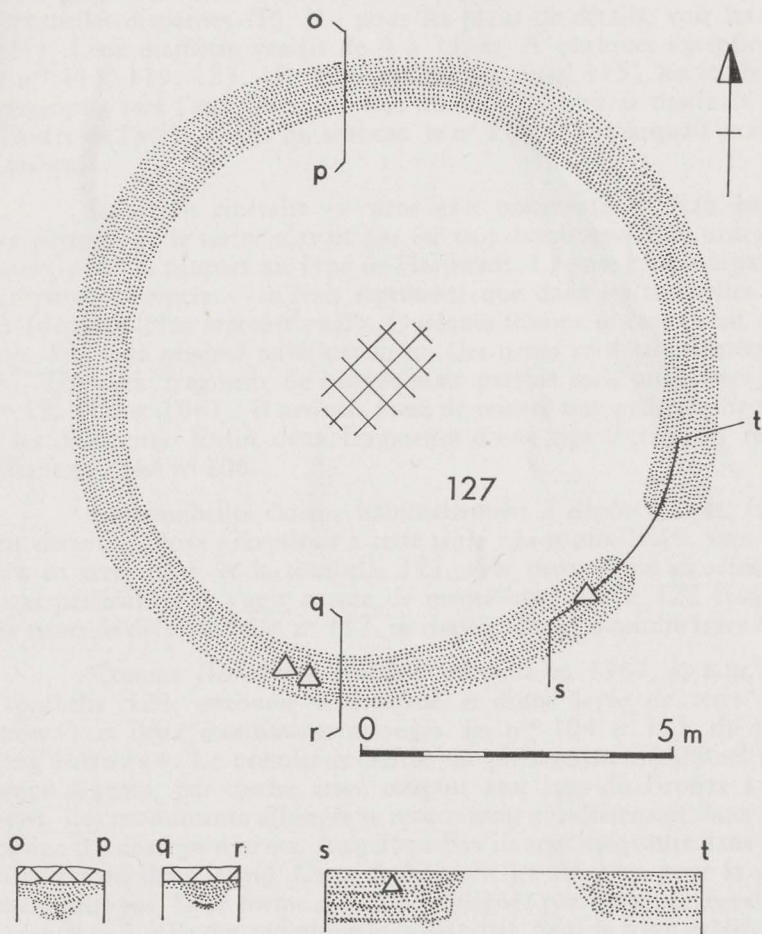
Erratum: De cijfers op de bijhorende schaal van de doorsneden p-q en r-s van heuvel 116 zijn in werkelijkheid 0-0,5 m en niet 0-1 m.

Erratum : De cijfers op de bijhorende schaal van de doorsneden q-r en s-t van heuvel 121 zijn in werkelijk 0-0.5 m en niet 0-1 m.

Addendum : De doorsnede s-t dient gelezen met een bijhorende schaal van 0-0,5 m.

RESUME.

Aux mois d'avril et de mai 1961 la limite méridionale du champ d'urnes « De Roosen », fouillé depuis 1959, fut atteinte sur toute la longueur (fig. 1 & 2 et Pl. I). Il y a une quinzaine d'années seulement, ce coin de la nécropole (parcelles cadastrales section D, n°s 907 p et Q 5) fut défriché pour être transformé en prairie. Auparavant on y apercevait dans la bruyère quelques vagues tertres maintes fois saccagés. Le nivellement et le labourage ensuite causèrent d'autres dégâts en arrachant dans les dépôts épargnés la partie supérieure des urnes. Toutefois la trace des fossés, remplis de terre plus foncée, ainsi que les incinérations nous permirent de localiser les tombelles disparues (Pl. II ; pour les plans de détails, voir les Pl. III à XV). Leur diamètre variait de 4 à 11 m. A quelques exceptions près (les n°s 113, 119, 123, 124 et probablement aussi 115) les fossés étaient interrompus vers l'est. Quelques fois un trou de pieu se dessinait de part et d'autre de l'accès ; dans un seul cas, le n° 114, il se marquait exactement au milieu.

Le dépôt cinéraire — urne avec ossements — était encore en place partout où le tertre n'avait pas été trop bouleversé. Les urnes appartenaient pour la plupart au type de Harpstedt. Le vase caréné à paroi lisse — type de Neerpelt — n'était représenté que dans les tombelles 121 et 122 (dépôt le plus septentrional). Quelques tessons se trouvaient dans les fossés, fait déjà observé antérieurement (les urnes sont représentées fig. 3 à 5). Un petit fragment de bronze était parfois mêlé aux restes calcinés (n°s 19, 100 et 106) ; il arrivait aussi de relever une petite tache verdâtre sur les ossements. Enfin deux fragments d'une tige légèrement recourbée sortirent du fossé n° 106.

Les tombelles étaient habituellement à dépôt unique, fréquemment décentré. Deux exceptions à cette règle : la tombelle 19, avec urne et dépôt en terre libre, et la tombelle 121, avec deux urnes séparées. Parmi les cas particuliers il s'agit encore de mentionner l'urne 122 flanquée de trois trous de pieux et celle, n° 117, retrouvée sans la moindre trace de fossé.

Comme éléments nouveaux, apparus en 1961, il faut signaler la tombelle 124, entourée d'un fossé et d'une levée de terre (« ditch barrow ») et deux monuments allongés, les n°s 104 et 111, du type des « long barrows ». Le premier constitue un phénomène inhabituel dans les champs d'urnes, par contre assez courant aux âges du Bronze ancien et moyen. Les monuments allongés se rencontrent régulièrement dans la phase ancienne des champs d'urnes. Aux Pays-Bas ils sont fréquents dans le nord, moins connus dans le sud. Ceux de Neerpelt les attestent pour la première fois en Belgique. Leur forme générale, soulignée par deux rangées de pieux, est identique à celle des monuments hollandais. Seul le fossé extérieur, bien apparent chez ces derniers, est beaucoup moins accentué à Neerpelt. Le fait que ces deux constructions ont chacune livré une urne contenant pour le n° 114 les restes d'un enfant et pour le n° 111 probablement ceux d'un homme, en accuse le caractère funéraire.

Dans l'évolution chronologique de la nécropole, la parcelle examinée en 1961 paraît se situer à la phase plus ancienne. Les monuments allongés, les quelques fossés complètement fermés et la rareté des urnes du type de Neerpelt plaident en faveur de cette opinion. L'aspect du groupe le plus méridional des tombelles bordant l'ancien marais, se comprend mieux aussi. Une bande foncée, s'étalant d'est en ouest, se dessinait immédiatement au nord de ce groupe. Il s'agissait sans doute d'un chemin, donnant accès au champ d'urnes en venant de l'est. Il est plausible dès lors de situer l'agglomération également à l'est de la nécropole.

RESUME

Aux mois d'avril et de mai 1981 la limite méridionale du champ d'urnes « De Roosen » (seuils depuis 1959, voir ci-dessus sur toute la longueur (fig. 1 et 2 et Pl. I). Il y a une dizaine d'années seulement, ce coin de la nécropole (parcelles cadastrales section D, n° 507 p et Q 5) fut défriché pour être transformé en prairie. Auparavant on y avait enterré dans la plupart des urnes quelques vases en terre cuite, les dépôts et le mobilier funéraire étaient d'autres dépôts en terre cuite remplis d'urnes plus petites, ainsi que les incinérations elles-mêmes de localités les tombelles disparues (Pl. II : pour les plans de détail voir les Pl. III à XV). Leur diamètre variait de 4 à 11 m. A quelques exceptions près (les n° 113, 114, 115, 116 et probablement aussi 117) les tombes étaient interrompues vers l'est. Quelques fois un trou de puits se trouvait de part et d'autre de l'axe ; dans un seul cas le n° 114, il se trouvait exactement au milieu.

Le dépôt charnier — urnes avec ossements — était encore en place partout où le terrain n'avait pas été trop bouleversé. Les urnes appartenant pour la plupart au type de l'urne 121. Les vases étaient à parois fines — type de l'urne 121 — n'étaient représentés que dans les tombelles 121 et 122 (dépôt le plus représentatif). Quelques tombes se trouvaient dans les fosses, fait déjà observé antérieurement (les urnes sont représentées fig. 1 et 2). Un petit fragment de bronze était parfois enfoui aux côtés de certains (n° 19, 100 et 106) ; il arrivait aussi de relever une petite tache verdâtre sur les ossements. Enfin deux fragments d'une tige légèrement recourbée sortaient du local n° 106.

Les tombelles étaient habituellement à dépôt unique, fréquemment décentré. Deux exceptions à cette règle : la tombelle 19 avec urne et dépôt en terre fibreuse et la tombelle 121 avec deux urnes séparées. Parmi les cas particuliers il s'agit encore de mentionner l'urne 122 (fragments de trois urnes de plan et celle n° 117, retrouvée sans la moitié inférieure de l'axe).

Comme éléments nouveaux apparus en 1981, il faut signaler la tombelle 124, entourée d'un fossé et d'une levée de terre (edech barrow) et deux monuments allongés les n° 104 et 111, du type des « long barrows ». Le premier constitue un phénomène inhabituel dans le champ d'urnes, par contre assez courant aux bords du Brabant ancien et moyen. Les monuments allongés se rencontrent également dans la phase ancienne du champ d'urnes. Aux Pays-Bas ils sont fréquents dans le nord, moins connus dans le sud. C'est de l'ouest que viennent pour la première fois en Belgique. Leur forme générale soulignée par deux rangées de pierres est identique à celle des monuments hollandais. Seul le fossé existant, bien qu'étant plus ou moins accentué à l'ouest. Les faits indiquent que ces deux constructions ont chacune livré une urne contenant pour le n° 111 les restes d'un enfant et pour le n° 104 probablement ceux d'un homme, en fin de compte le caractère funéraire.

Dans l'évolution chronologique de la nécropole, la parcelle 124 mise en 1981 paraît se situer à la phase plus ancienne. Les monuments allongés, les quelques fosses circulaires et les autres types de sépulture du type de l'urne 121 plaident en faveur de cette opinion. L'aspect du groupe méridional des sépultures, cependant, l'ancien mur et le fossé indiquent une phase plus récente. Une grande fosse, située d'un côté, se trouvait dans le nord de ce groupe. Il s'agit sans doute d'un charnier. Le champ d'urnes se trouve au versant de l'est. Il est possible que l'orientation des sépultures soit liée à l'orientation des sépultures.

